

# КОРОНА ВИРУС SARS-CoV-2

Информације и привремене смернице за фармацеуте и апотекарску делатност

Извор података:

Coronavirus SARS-CoV-2 outbreak: Information and Guidelines for Pharmacists and the Pharmacy Workforce, INTERNATIONAL PHARMACEUTICAL FEDERATION

Препоруке за здравствене раднике,  
ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ „ДР МИЛАН ЈОВАНОВИЋ БАТУТ

У складу са документом *Информације и привремене смернице за фармацеуте и апотекарску делатност* који је објавила Међународна фармацеутска федерација – ФИП, упућујемо Вас на основне изводе из овог документа који је израђен са циљем да се обезбеде релевантне информације и смернице о епидемији новим коронавирусом SARS-CoV-2 (CoVID19) за фармацеуте, било да они раде у апотекама примарне здравствене заштите, у болничким апотекама или као биохемичари у биохемијским лабораторијама.

Коронавирусне инфекције могу се спречити и избијање епидемије може се зауставити активним ангажовањем свих заинтересованих страна: законодавца, здравствених радника, медија и заједнице, као што је показано у претходним појавама епидемија коронавируса.

---

## ОДГОВОРНОСТ И УЛОГА ФАРМАЦЕУТА У ЈАВНИМ АПОТЕКАМА

---

Фармацеути у јавним апотекама у земљама погођеним епидемијама, као и земљама које то нису, често су прва тачка контакта са здравственим системом за оне који су забринуте за своје здравље или једноставно желе поуздане информације и савете.

Фармацеути имају одговорност да:

- Обезбеде одговарајуће залихе фармацеутских производа (лекова, маски, итд.) како би се задовољила потражња
- Пруже информације и раде на едукацији становништва
- Пруже саветовање
- Обезбеде упућивање у одговарајућу здравствену установу
- Промовишу превенцију болести
- Промовишу контролу инфекције

---

## ОДГОВОРНОСТ И УЛОГА ФАРМАЦЕУТА У БОЛНИЧКИМ АПОТЕКАМА

---

Фармацеути у болничким апотекама у земљама погођеним епидемијама, као и земљама које то нису, имају важну улогу у:

- Обезбеђивању одговарајућих залиха лекова и других фармацеутских производа и средстава како би се задовољила потражња
- Сарадњи са другим здравственим радницима у пружању неге и подршке пацијентима
- Превенцији и контроли инфекције у болницама
- Информисању и саветовању
- Обезбеђивању одговорне употребе испоручених фармацеутских производа (нпр. да здравствени радници доследно и правилно носе маске).

---

## ПРЕВЕНТИВНЕ МЕРЕ У АПОТЕЦИ

---

Руководство аптека треба да размотри следеће мере:

- Направити планове за кризне ситуације и ток рада
- Организовати обуку комплетног особља
- Проценити здравствено стање фармацеута
- Заштитити све запослене у апотеци
- Појачати надзор над здравственим статусом фармацеута
- Обезбедити одговарајуће чишћење и дезинфекцију просторија
- Обезбедити подршку пацијентима
- Обезбедити едукацију пацијената
- Контролисати и умањити могућност излагања инфекцијама
- Појачати управљање медицинским отпадом

---

## ЛИЧНА ЗАШТИТНА ОПРЕМА У АПОТЕЦИ

---

Само постојање личне заштитне опреме није довољно за спречавање инфекције здравствених радника и сарадника вирусом SARS-CoV-2.

Лична заштитна опрема може бити извор инфекције код неправилне употребе.

Од кључног значаја је ПРАВИЛНА УПОТРЕБА ЛИЧНЕ ЗАШТИТНЕ ОПРЕМЕ, односно увежбаност и компетентност при њеном стављању и скидању.

За здравствене раднике у апотеци лична заштитна опрема подразумева: хируршку маску, мантил и рукавице.

---

## ДЕЗИНФЕКЦИЈА ПОВРШИНА И ПРОСТОРА У АПОТЕЦИ

---

С обзиром да се SARS-CoV-2 може пренети капљичним путем и контактом, било које подручје радног простора у апотеци, које је потенцијално могло да се контаминира вирусом треба дезинфиковати.

Студије показују да је SARS-CoV-2 осетљив на:

- ултраљубичасто зрачење,
- топлоту (56° C током 30 минута),
- етар,
- 75% етанол,
- дезинфицијенсе који садрже хлор,
- персирћетна киселина и
- хлороформ.

Хлорхексидин није ефикасан за инактивирање SARS-CoV-2.

Особље апотеке треба да очисти и дезинфикује радно окружење и пратеће предмете и опрему у складу са одговарајућим смерницама и прописима за чишћење и дезинфекцију.

Листа дезинфицијенса<sup>1</sup> за најчешће контаминиране предмете код SARS-CoV-2.инфекције:

Предмет дезинфекције	Препоручени дезинфицијенс
Површине у објекту	дезинфицијенс који садржи хлор (1000 мг / л), хлор диоксид (500 мг / л), 75% алкохол
Руке	дезинфицијенси са алкохолом за брзо сушење, дезинфицијенси који садржи хлор, водоник пероксид
Кожа	0,5% дезинфицијенс на бази јода, водоник пероксид
Слузокожа	0,05% дезинфицијенс на бази јода
Устајали ваздух	персирћетна киселина, хлор-диоксид, водоник-пероксид
Текстил као што је одећа, постељина	дезинфицијенс који садржи хлор (500 мг / л) или етилен оксид
Рецепти и документа	етилен оксид

---

<sup>1</sup> Листу израдила Кинеска фармацеутска асоцијација, 2020. Оригинални документ (на енглеском) доступан на <https://www.fip.org/file/4428>

---

## САВЕТОВАЊЕ ПАЦИЈЕНАТА

---

Пацијентима без респираторних симптома треба саветовати следеће:

- Избегавајте велика окупљања и затворене просторе са пуно људи;
- Одржавајте удаљеност од најмање једног метра од било којег појединца са респираторним симптомима SARS-CoV-2. (нпр. кашљем, кијањем);
- Темељно обављајте хигијену руку користећи течности и гелове за дезинфекцију руку на бази алкохола ако руке нису видно задрљане или сапун и воду, када су руке видно задрљане;
- Ако кашљете или кијате прекријте нос и уста свијеним лактом или папирном марамицом или убрусом, одложите убрус одмах након употребе и оперите руке;
- Уздржите се од додиривања уста, носа и очију пре прања руку.
- Медицинска маска није потребна, јер нису доступни докази о њеној корисности у заштити здравих особа. Међутим, маске се могу носити у неким земљама према локалним културним навикама. Ако се користе маске, треба применити најбоље праксе како да се носе, скину и одложе, као и на хигијену руку након одлагања маске.

Пацијентима са респираторним симптомима треба саветовати следеће:

- Носите медицинску маску и потражите медицинску помоћ и то што пре и/или у складу са локалним протоколима<sup>2</sup> ако осетите температуру, кашаљ и отежано дисање;
- Следите савете у вези са одговарајућим упутствима за коришћење маске.

**НАПОМЕНА:** Ношење медицинских маски када то није назначено може довести до непотребних трошкова, повећати тешкоће набавке и створити лажни осећај сигурности који може довести до занемаривања других суштинских мера као што је хигијена руку. Даље, погрешно коришћење маске може да спречи њену ефикасност и повећа ризик од преношења инфекције<sup>3</sup>.

Иако је важно да сви запослени у апотеци буду упознати са овим смерницама и саветима, процену пацијентовог ризика од инфекције SARS-CoV-2 треба да спроведу фармацеути. Они су такође одговорни за упућивање сумњивих случајева у одговарајућу здравствену установу.

**ВАЖНО:** Очигледно постоји могућност изложености фармацеута SARS-CoV-2 инфекцији, јер они комуницирају са пацијентима који су можда заражени, стога би било неопходно предузети одговарајуће мере заштите.

---

<sup>2</sup> Списак важних телефона налази се у прилогу

<sup>3</sup> СЗО, 2020

## ДЕЗИНФЕКЦИЈА РУКУ

Апотеке имају важну улогу у подизању свести о важности учесталог и одговарајућег прања руку, као и складиштењу или припремању средства за дезинфекцију руку на бази алкохола..

Хигијена руку је кључна за спречавање ширења вируса и треба је изводити применом исправне технике коју препоручује Светска здравствена организација и употребом сапуна и текуће воде или средства за дезинфекцију руку на бази алкохола<sup>4</sup>.

Светска здравствена организација препоручује да формулације за дезинфекцију руку садрже 80% етанола или 75% изопропил алкохола.

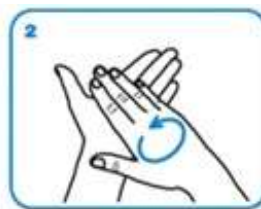
За детаљне информације о томе како припремити формулације за израду дезифицијенса за руке, укључујући методе прорачуна и формулације погледајте Водич за локалну производњу Светске здравствене организације: [https://www.who.int/gpsc/5mai/Guide to Local Production.pdf](https://www.who.int/gpsc/5mai/Guide%20to%20Local%20Production.pdf)



Наквасити руке водом



Узети довољну количину течног сапуна да покрије све површине дланова



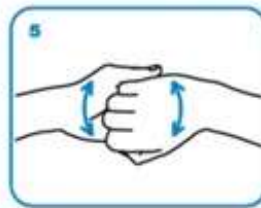
Трљати руке дланом о длан



Испреплићући прсте, трљати длан једне шаке о надлактицу друге



Испреплићући прсте, трљати дланове један о други



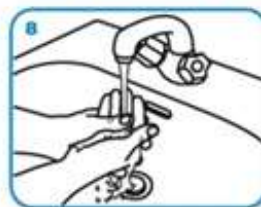
Прсте спојити у пределу јагодица, савити их и трљати дозалном страном прстију о длан друге шаке



Шаком обухватити палац друге руке и трљати га кружним покретима



Прсте скупити на длан друге шаке и трљати га кружним покретима



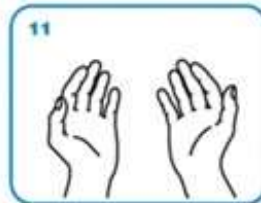
Испрати руке водом



Осушити руке папирним убрусом...



и њиме затворити славину



...и ваше руке су чисте.

<sup>4</sup> СЗО Водич: <https://bit.ly/2Sa57A1>

# CORONA VIRUS SARS-CoV-2

## Kako farmaceuti mogu da savetuju?



Bez simptoma  
(kašlja, temperature ili  
poteškoća pri disanju)



Nema istorije putovanja  
u pogodena područja ili  
kontakt sa zaraženim osobama

- Ponuditi savetovanje
- Vrlo mala verovatnoća da postoji rizik od infekcije SARS-CoV-2
- Ukazati na značaj preventivnih mera
- Pružiti informacije i savete zasnovane na dokazima (usmeno i/ili pismeno)



Simptomi  
(kašalj, temperatura  
ili poteškoće pri disanju)



Nema istorije putovanja  
u pogodena područja ili  
kontakt sa zaraženim osobama

- Ponuditi savetovanje
- Malo verovatno da postoji rizik od infekcije SARS-CoV-2
- Ukazati na značaj preventivnih mera
- Pružiti informacije i savete zasnovane na dokazima (usmeno i/ili pismeno)



Bez simptoma  
(kašlja, temperature ili  
poteškoća pri disanju)



Nedavno putovanje  
u pogodena područja  
ili kontakt sa zaraženim osobama

- Ponuditi savetovanje
- Postoji rizik od infekcije SARS-CoV-2
- Ukazati na značaj preventivnih mera i preporučiti kućni karantin u trajanju od 14 dana
- Utvrditi istoriju kontakta
- Pružiti informacije i savete zasnovane na dokazima (usmeno i/ili pismeno)
- U slučaju da se simptomi pojave tokom 14 dana od povratka sa putovanja ili kontakta sa zaraženom osobom, pozvati broj za hitne intervencije ili referentnu bolnicu



Planovi za put  
u pogodena područja  
ili kontakt sa zaraženim osobama

- Ponuditi savetovanje
- Postoji rizik od infekcije SARS-CoV-2
- Preporučiti kućni karantin u trajanju od 14 dana po povratku sa puta
- Pružiti informacije o trenutnoj situaciji i načinima prenosa
- Ukazati na značaj preventivnih mera
- Pružiti informacije i savete zasnovane na dokazima (usmeno i/ili pismeno)



Simptomi  
(kašalj, temperatura  
ili poteškoće pri disanju)



Nedavno putovanje  
u pogodena područja  
ili kontakt sa zaraženim osobama

- Ponuditi savetovanje
- Postoji rizik od infekcije SARS-CoV-2
- Obratite se Ministarstvu zdravlja kako bi se pokrenuo protokol za prevenciju korona virusa
- Pružiti informacije o postupku izolacije, dijagnostikovanju i lečenju
- Istaći mere za sprečavanje daljeg prenošenja
- Pružiti informacije i savete zasnovane na dokazima (usmeno i/ili pismeno)

## ПРЕГЛЕД И ТЕСТИРАЊЕ НА КОРОНА ВИРУС

### Званични контакт телефони:

- Министарство здравља 064/ 8945 235
- Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ 011/2684 566, 060/ 0180 244

### За информације о корона вирусу или постојање сумње на инфекцију на располагању су и следеће установе:

- Градски завод за јавно здравље Београд од 8 до 17 часова – 011 2078 672, 011 2078 673, 011 2078 677 и од 17 до 22 часова – 064 850 3057
- Институт за јавно здравље Ниш – 060/4119 416, 064/ 48 988 25
- Институт за јавно здравље Крагујевац – 065/8776-914, 065/87 77 000
- Институт за јавно здравље Војводине – 021/4897-800, 064/802 88 96, 064/8028 895, 064/8028 894
- Завод за јавно здравље Пожаревац – 064/8649-028, 064/808 44 86
- Завод за јавно здравље Ћуприја – 035/8470-036
- Завод за јавно здравље „Тимок“ – 063/479-649, 062/803 65 78
- Завод за јавно здравље Ужице – 064/8577-507, 060/8577-519
- Завод за јавно здравље Чацак – 032/325-019, 064/863 8800
- Завод за јавно здравље Краљево – 064/8855-006, 064/88 55 001
- Завод за јавно здравље Крушевац – 037/422-951, 064/894 22 82, 064/89 42 283
- Завод за јавно здравље Лесковац – 064/864-8825, 064/864-8815, 064/839-2405
- Завод за јавно здравље Врање – 017/421-310, 064/1403 289, 064/ 4242 326
- Завода за јавно здравље Шабац – 064/8605-211, 015/343 605
- Завод за јавно здравље Ваљево – 062/202-701, 062/202-719, 062/202-721
- Завода за јавно здравље Пирот – 069/3452-108, 069/45 21 130
- Завода за јавно здравље Нови Пазар – 063/1623-776
- Завода за јавно здравље Суботица – 024/571-333, 064/80 52 963
- Завода за заштиту здравља Зрењанин – 023/566-345, 069/ 310 11 02
- Завод за јавно здравље Панчево – 062/8869 721, 066/86 66 836
- Завод за јавно здравље Сомбор – 025/412-888, 064/421-58-50, 062/1956-866
- Завод за јавно здравље Сремска Митровица – 022/610-511, 064/80-92-930
- Завод за јавно здравље Кикинда – 023/ 421-102, 062/8833841, 062/8833877, 063/584-420
- Завод за јавно здравље Косовска Митровица – 028/498-275, 064/8252-820, 064/487-42-37

### Отворени су и следећи бројеви:

- Отворен кол центар за психолошку помоћ грађанима Војводине – 066 822 30 82, 066 822 30 83, 064 808 35 550, 064 802 88 98.
- **Уколико приметите да апотеке подижу цене, обавезно пријавите на број 011/26 99 610**